

Kestävän kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskus VALONIAN lausunto: Luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi talousjätevesien käsittelyvaatimusten toimeenpanosta vuosina 2010 – 2017

Ehdotettua määräaikaista toimeenpanoasetusta ei pidetä tarpeellisena, koska se lisää eriarvoisuutta kiinteistön omistajien välillä, ei huomioi ympäristöön joutuvan kuormituksen suuruutta ja lisää viranomaisten työmäärää. Niille, joille jätevesijärjestelmän toteuttaminen määräajassa on kohtuutonta, voivat saada lykkäystä jo nyt olemassa olevien säädösten mukaan joko hajajätevesiasetuksen tai ympäristönsuojelulain perusteella. Toimeenpanoasetuksen antamisen sijaan tulee panostaa hajajätevesityöryhmänkin ehdottamaan yleiseen tiedottamiseen ja neuvontaan, erityisesti taloudellisten ohjauskeinojen käyttöön sekä viemäriverkostojen laajentamiseen.

Toimeenpanoasetuksen voimaantulo vaatii entistä enemmän työpanosta kunnilta, koska odotettavaa on, että kuntiin tulisi aiempaa enemmän ilmoituksia ja hakemuksia asetuksen vaatimusten toteuttamisen lykkäämiseen. Lisäksi myös muilla kuin näillä toimeenpanoasetuksessa ehdotetuilla kohderyhmillä on edelleen mahdollisuus hakea lykkäystä tai ilmoittaa pidennetystä toteutusajasta joko ympäristönsuojelulain tai hajajätevesiasetuksen perusteella.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen pitää jokaisen kohteen osalta tarkistaa täyttyvätkö ehdotettu ikäraja tai sijaitseeko kiinteistö vesihuollon kehittämissuunnitelmassa viemäritähtäviksi esitetyllä alueella. Lisäksi tulee arvioida, onko kiinteistöllä käyttökuntoinen järjestelmä ja täyttääkö jätevesien käsittelyntaso YSL 103 §:n vaatimukset. Todennäköisesti suurin osa ilmoituksista/hakemuksista on niin puutteellisia, että niihin joudutaan pyytämään lisäselvityksiä. Täten toimeenpanoasetuksen antamista ei voida perustella kuntien työmäärään vähentämisellä. Lisäksi jää selvittämättä, mitä tapahtuu vuoden 2017 jälkeen, kun määräaikaisen toimeenpanoasetuksen soveltamisaika päättyy.

Toimeenpanoasetusta parempana menetelmänä pidetään kuntiin suunnattua selkeää ohjeistusta, joka selvittää kohtuuttomuuspykälään liittyvät vapautusperiaatteet ja käytännöt. Lisäksi tulisi tehdä lomakepohjat vapautuksen hakuun.

Ehdotetun toimeenpanoasetuksen yhtenä ongelmana on se, että lykkäyksen perusteeksi riittää alueen viemäroinnin toteutuksen esittäminen vesihuollon kehittämissuunnitelmassa. Kehittämissuunnitelma ei kuitenkaan sido kuntaa. Usein kehittämissuunnitelmissa pitkällä aikavälillä esitettyjen viemärointihankkeiden toteutus viivästyy huomattavasti alkuperäisestä aikataulusta tai tarve voidaan joutua kartoittamaan uudelleen esimerkiksi kuntaliitosten takia.

Kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmissa on melko kattavasti kartoitettu alueet, joilla yhteiskäsittely olisi mahdollista. Haja-asutusalueen viemärointi on kuitenkin usein esitetty toteutettavaksi osuuskuntien toimesta. Yleensä näitä osuuskuntia ei ole edes perustettu ja viemäroinnin toteutuminen on hyvin epävarmaa. Näin ollen kunnan viranomaisen tulisi aina erikseen arvioida, onko hanke sellainen, että se tullaan myös toteuttamaan 31.12.2017 mennessä. Tälläkin hetkellä ilman toimeenpanoasetusta kiinteistöillä, jotka sijaitsevat viemäritähtäviksi suunnitellulla alueella, on hyvät perusteet hakea lykkäystä ns. kohtuuttomuuspykäliin vedoten.

Jos kiinteistöille annetaan vapautuksia viemäröintiin liittyen, on kehittämissuunnitelman sijasta edellytettävä alueiden esittämistä vesihuoltolaitosten toiminta-aluepäätöksissä tavoitteellisina toiminta-alueina toteutusajankohtineen.

Toiminta-aluepäätökset ovat sitovia ja velvoittavat laitoksia toteuttamaan verkostot yhdyskuntarakenteen kehitystä vastaavasti. Myös alueelliset ELY-keskukset voivat vaikuttaa toiminta-aluepäätöksiin toisin kuin kehittämissuunnitelmien sisältöön. Ennen toiminta-aluepäätöksen antamista alueelliselta ELY-keskukselta on pyydettävä lausuntoa. Kehittämissuunnitelman osalta tällaista lausuntopyyntöpakkoa ei ole. Mikäli lykkäystä voidaan antaa pelkästään kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelman perusteella, on mahdollista, että suunnitelmia käytetään hyväksi asetuksen toimeenpanon viivästyttämisessä.

Hyvänä puolena toimeenpanoasetusehdotuksessa on se, että kunnilla on mahdollisuus antaa lykkäysmahdollisuus alueellisena. Näin jokaisen kiinteistön ei tarvitse erikseen hakea vapautusta. Tämä vähentää kuntien työmäärää sekä helpottaa asukkaita. Näissäkin tapauksissa ongelmaksi jää arviointi siitä, ovatko järjestelmät käyttökuntoisia ja ettei niistä aiheudu ympäristön pilaantumisen vaaraa. Tämän osalta toimeenpanoasetus olisi mahdollista jättää säättämättä, kun ympäristönsuojelulain 18 §:n toiseen momenttiin tehdään lisäys, joka mahdollistaa isompien alueiden kollektiivisen lykkäyksen sillä perusteella, että alueen viemäröinti on esitetty vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen tavoitteellisena alueena kunnan vesihuoltolaitoksen toiminta-aluepäätöksessä.

Epäselväksi jää, miksi yli 70-vuotiaiden osalta kymmenen vuoden siirtymäaikaa voidaan pitää kohtuuttomana. Jos lykkäykselle katsotaan olevan perusteita, tuntuisivat ympäristöperusteet järkevämiltä myöntökriteereiltä kuin ikään liittyvät perusteet. Pelkästään ikään liittyvä peruste kohtelee ihmisiä eriarvoisesti. Ministeriön viime syksynä julkaisemassa ohjeessa (Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2009) on myös erikseen mainittu, että ikä ei ole ainut peruste arvioitaessa lykkäyksen edellyttämää kohtuuttomuutta. Näin tämä asetus ehdotus on ristiriidassa ympäristöhallinnon antaman ohjeistuksen kanssa.

Monet 70-vuotiaat ovat usein koko päivän kotona ja näin heidän kuormituksensa on suurempi kuin nuoremman perheen, jossa aikuiset käyvät töissä ja vievät osan kuormituksestaan muualle. Myös tottumukset vedenkäytössä ja pesuainevalinnoissa, eivät ole ympäristöystävällisempiä kuin nuoremmissa perheissä. Syntyvän jäteveden vähäisyys tai pienempi kuormittavuus ei tästä syystä voi olla perusteena. Kohtuuttomuusperusteet ovat olemassa nykyisessä lainsäädännössä, jos kiinteistön omistajalla ei ole taloudellista mahdollisuutta jätevesijärjestelmän uudistamiseen.

Jätevesi-illoissa ja muissa vastaavissa tilaisuuksissa valtaosa osallistujista on iäkkäämpiä henkilöitä, joilla on aikaa perehtyä aiheeseen. Lisäksi 70-vuotiaat ovat yleensä hyvin tunnollisia ja monet heistä ovat näin ollen jo ryhtyneetkin hyvissä ajoin järjestelmän parantamiseen. Myöhemmin myönnettävä lykkäysmahdollisuus asettaisi nämä aktiiviset, jo toimiin ryhtyneet asukkaat eriarvoiseen asemaan. Jatkossa suurin osa iäkkäämmistä kiinteistön omistajista jää odottamaan ja toteuttaa järjestelmän vasta pakon edessä.

Yli 70-vuotiaiden asuttamat kiinteistöt sijaitsevat pääosin suurten asutuskeskittymien läheisyydessä eli alueilla, joilla vesihuolto voitaisiin toteuttaa keskitetysti. Täten 70-vuotiaille myönnettävän lykkäyksen seuraukset olisivat kohtalokkaat osuuskuntahankkeelle. Osuuskuntahankkeiden vetäjät ovat usein eläkeläisiä, joilla on paremmin aikaa työskennellä hankkeen parissa. Jos 70-vuotiaille myönnetään suoraan jatkoaika, se heikentäisi heidän motivaatiotaan osuuskuntahankkeita kohtaan. He eivät myöskään mahdollisesti tulisi mukaan osuuskunnan verkostoihin, mikä myös heikentäisi yhteisen vesihuollon toteuttamisen kannattavuutta. Jos verkostot toteutetaan vain niille kiinteistöille, jotka ovat osuuskuntaa perustettaessa siihen halukkaita liittymään, voi kiinteistölle myöhemmin muuttavien asukkaiden olla mahdotonta liittyä verkostoon joko sen pienestä mitoituksista tai väärästä sijainnista johtuen.

Ehdotuksessa on mainittu, että mikäli kiinteistölle muuttaa asukkaita, jotka olisivat 70 vuotta nuorempia, tulisivat hajajätevesiasetuksen käsittelyvaatimukset sovellettavaksi kiinteistöllä tuosta ajankohdasta lukien.

Epäselväksi jäi, miten tätä käytännössä tullaan valvomaan tai toteuttamaan ja mikä on sopiva aika järjestelmän uudistamiselle.

Toimeenpanoasetuksen 4 §:ssä on kiinnitetty huomiota valvonnan kohdentamiseen. Myös tämä voitaisiin toteuttaa ilman toimeenpanoasetuksen antoa ohjaamalla kuntien toimintaa. Valvontapykälän mukaan talousjätevesien puutteellisesta käsittelystä aiheutuvaa ympäristön pilaantumisen vaaraa arvioitaessa huomiota tulisi kiinnittää erityisesti kiinteistöllä syntyvien jätevesien määrään ja laatuun. Perustelumuistiossa on painotettu myös, että pohjavesialueilla ja vesistön läheisyydessä pienetkin jäteveden määrät voivat aiheuttaa pilaantumisen vaaraa. Tämä on ristiriidassa ikään perustuvan lykkäysperusteen kanssa.

Loppupäätelmä: Ei asetusta vaan ohjausta ja kustannustehokasta rahan käyttöä.

Katsomme, että määräaikaista toimeenpanoasetusta ei tulisi antaa, vaan hajajätevesiasetuksen toteutumista tulisi edistää kuntiin suunnatulla ohjauksella sekä neuvonnan lisäämisellä ja erityisesti taloudellisilla ohjauskeinoilla. Rahat tulisi käyttää kustannustehokkaaseen jätevesineuvontaan ja viemäriverkostojen laajentamiseen tiiviisti asutulla tai ympäristön kannalta herkillä haja-asutusalueilla. Täten edistetään asetuksen toimeenpanoa ja ympäristöön joutuvan jätevesikuormituksen vähentymistä.

Kun kunnille annettaisiin selkeät ohjeet ja valmiit hyvin valmistellut lomakepohjat lykkäyksen hakuun (hakemus tai ilmoitus), ei toimeenpanoasetusta tarvita. Kohtuuttomuutta arvioitaessa voitaisiin ottaa huomioon asukkaan kyky toteuttaa järjestelmä, kuten taloudelliset seikat sekä kyky toteuttaa ja myös ylläpitää järjestelmää sekä alueelle lähiaikoina tuleva viemäröinti.

Yleistä tiedotusta voisi lisätä esimerkiksi jakamalla SYKEN uutta jätevesiesitettä jokaiseen haja-alueen kotitalouteen. Näin kiinteistönomistajille välittyy tieto siitä, miten jätevesihankkeen toteutuksessa tulee edetä, keihin tulee olla yhteydessä ja mistä löytyy lisätietoa. Esitteessä on painotettu ammattimaisen suunnittelijan palkkaamista.

Nykyisin toiminnassa olevat jätevesihankkeet tulisi pitää käynnissä ja samalla myös varmistaa, että neuvontaverkosto kattaisi koko maan. Tärkeää olisi myös nykyisin toimivien jätevesiprojektien verkottuminen. Tällä hetkellä mm. ministeriön ja kuntaliiton tiedotteet eivät tavoita jätevesihankkeita. Myös osuuskuntaa perustaville tarvitaan lisätukea ja ohjausta, jotta vesihuollon laajentuminen tapahtuisi järkevästi.

Osa kunnista ei ole halukkaita laajentamaan verkostojaan edes taajaan asutetuille alueille puhumattakaan tiivistä asutetuista haja-asutusalueista. Jos vesihuollon toteutusta voitaisiin rahoittaa/avustaa nykyistä enemmän, saataisiin useampi tiiviillä haja-asutusalueella oleva kiinteistö vesihuollon piiriin. Tämä olisi nopein tapa edistää haja-asutusalueilta ympäristöön joutuvan jätevesikuormituksen vähentymistä.

Turussa 9.4.2010